

Finanční gramotnost (FG)

Finanční gramotnost – znalosti a dovednosti z oblasti peněz a finančních produktů.

FG zahrnuje 3 složky:

1. peněžní gramotnost – správa hotovosti a bezhotovosti

2. cenovou gramotnost – porozumění cenovým mechanismům a inflaci

3. Rozpočtová gramotnost – schopnost vést rodinný rozpočet, stanovovat si finanční cíle, orientovat se ve finančních produktech:

- *finanční aktiva* – vklady, investice, pojištění
- *finanční pasiva* – úvěry, leasing

Osobní – rodinný rozpočet

Rozpočet si lze představit jako souhrn příjmů a výdajů jedince či celé domácnosti.

Druhy rozpočtu:

- a) přebytkový (příjmy jsou větší než výdaje)
- b) schodkový (výdaje jsou větší než příjmy)

Měli bychom spořit min. 3 % čistého příjmu.

Příjmy domácnosti: peněžní částky, které obdrželi členové domácnosti hotově či na účet.

- Příjmy ze zaměstnání
- Příjmy sociální (od státu) – rodičovský příspěvek, podpora v nezaměstnanosti ....
- Mimořádné příjmy – od rodičů, dospělých dětí, z prodeje nepotřebných věcí apod....
- Reziduální (pasivní) příjem – např. z pronájmu, dividendy apod.

Výdaje domácnosti:

- Běžná spotřeba – potraviny, oblečení, nákup různých předmětů, výdaje na vzdělání a na zájmy – kurzy, kino, divadlo, sport aj.
- Bydlení – běžné platby týkající se bytu (nájem, energie, voda, internet, tel...aj.)
- Ochrana - různé pojištění (majetku, života, odpovědnosti, úrazu atd.)
- Spoření – stavební spoření, penzijní připojištění atd.
- Dluhy - půjčky (hypotéka, úvěr, leasing, půjčky od rodiny atd.)

Řešení schodkového rozpočtu

Příjmy by se měly rovnat výdajům. Pokud jsou výdaje větší, je třeba omezit či minimalizovat některé výdaje (zájmy, oblečení, návštěva restaurací, výdaje na auto apod.) Nedoporučuje se, aby celkové zadlužení přesahovalo více než 1/3 příjmů.

Finanční plánování – formulace cílů a cest, jak zabezpečit rodinu.

Základní kroky finančního plánování:

- Jasně si stanovit cíl
- Sestavit takový plán, který nás k cíli může dovést
- Zvážit všechna rizika (nemoc, ztráta zaměstnání, zvýšení cen apod.), mít připravenou finanční rezervu na nepředpokládané výdaje,

Zadlužení

Zadluženost je čistě z ekonomického hlediska vnímána jako pozitivní ekonomický fenomén a do určité míry normálním jevem; pokud člověk nemá problémy se splácením, vše je v pořádku.

Předlužení - stav, kdy jedinec není schopen plnit své finanční závazky, tj. platit své dluhy. Často se předluženými stávají lidé, kteří se neuváženě, nezodpovědně a nadměrně

zadluží a následně vlivem nedostatku vlastních peněz nebo majetku nejsou schopní dluhy splácet. Splátky pak řeší další půjčkou a roztáčí se tak nebezpečná dluhová spirála.

Dluhová past

Dlužník řeší splátku jednoho dluhu dalším dluhem, lidé často využijí tzv. rychlých půjček, půjček v rámci kreditních karet nebo kontokorentních úvěrů bez ohledu na nákladovost a rizikovost takového řešení

Následky dluhové pasti

Pokud člověk úvěry a půjčky není schopen splácet, hledá různé způsoby, jak z toho ven. Například zastavuje a prodává svůj majetek, neplatí nájemné, energie a služby. Nesplácení úvěrů pak ze strany věřitelů vede k exekucím majetku a dosažených příjmů. Pokud si zadlužený člověk bere další rychlou půjčku na vysoký úrok, problém to nevyřeší, ale naopak prohloubí.

Řešení finančních potíží

Exekuční řízení

Exekuční řízení neboli exekuce je jedním ze způsobů, jak se může věřitel domoci svých práv. Exekuce spočívá ve vymáhání peněžité částky od dlužníka (povinného) pro věřitele (oprávněného). Předpokladem pro provedení exekuce může být rozhodnutí soudu, rozhodnutí vydané v rozhodčím řízení, notářský nebo exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti. Exekuční řízení upravuje exekuční řád.

Mezi nejčastější způsoby provedení exekuce patří:

- srážky ze mzdy nebo srážky z jiných příjmů
- zabavení a prodej movitých věcí
- prodej nemovitostí či spoluvlastnického podílu k nim apod.

Osobní bankrot (oddlužení)

Aby se dlužník vyhnul mnohdy závažným následkům spojených s neschopností splácet dluhy či s exekucemi, může v určitých případech řešit svou situaci prostřednictvím osobního bankrotu neboli oddlužení.

Návrh na povolení oddlužení podává dlužník spolu s tzv. insolvenčním návrhem (podává se na předepsaném formuláři). Povinnou přílohu návrhu tvoří seznam majetku včetně pohledávek a seznam všech závazků s uvedením všech věřitelů.

Insolvenční soud poté posuzuje kromě formálních požadavků návrhu i poctivost dlužníka, pravdivost a úplnost informací a schopnost splatit minimálně 30 % dluhů.

Pokud soud oddlužení povolí, je možno ho provést dvěma způsoby, a to zpeněžením majetkové podstaty nebo plněním splátkového kalendáře.

Organizace pomáhající zadluženým lidem

Občanské poradny mají stěžejní úlohu při dluhovém poradenství. Občanské poradny poskytují své služby v rámci odborného sociálního poradenství dle §37 zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách. Poskytování poradenství je založeno čtyřech základních principech – bezplatnost, diskrétnost, nestrannost, a nezávislost.

Cílem dluhového poradenství je pomoc dlužníkovi efektivně vyřešit jeho situaci.

Podmínkou pak je ochota dlužníka řešit své závazky a aktivní spolupráce.

Spotřební koš české domácnosti

V ekonomické teorii představuje spotřební koš modelovou spotřebu průměrné domácnosti. Obsahuje několik set položek, které jsou agregovány do 12-ti skupin (např.

odívání, potraviny, doprava, rekreace atd.), jednotlivým položkám je určena váha podle jejich zastoupení ve výdajích průměrné domácnosti. Spotřební koš tak představuje reprezentativní skupinu statků, na jejichž základě je počítána cenová hladina, resp. míra inflace.

Spotřební koš si představme jako obří nákupní košík, ve kterém je vše, co průměrná česká domácnost spotřebuje. Najdeme tam několik stovek statků a služeb, které dělíme do kategorií jako je odívání, potraviny, doprava, dovolené, volný čas atd. Jednotlivé statky a služby jsou ve spotřebě domácnosti různě důležité a různě časté – kvůli tomu je každé položce ve spotřebním koši určena tzv. váha. Například potraviny mají ve spotřebním koši průměrné české domácnosti váhu přibližně pětikrát vyšší než oděvy.

Obsah spotřebního koše v různých zemích světa se velmi liší. Proto je kombinace statků a služeb pro spotřební koš v každé zemi pečlivě vybírána a v pravidelných časových intervalech aktualizována.

Spotřební koš je také základem pro výpočet jednoho z ukazatelů růstu cen zboží a služeb.

Index spotřebitelských cen

Index spotřebitelských cen je souhrnný ukazatel růstu cen všeho zboží a služeb, které domácnosti kupují. Pro výpočet indexu spotřebitelských cen zkoumáme spotřební koš s cca 800 druhy statků a služeb, které domácnosti běžně spotřebovávají. Každý statek a služba je ve spotřebním koši zastoupena v poměru, v jakém se běžně kupuje (rohlíky častěji, televize málo často).

Důležité je vědět, že index spotřebitelských cen se zabývá růstem cen, který vnímají domácnosti (a ne například podniky). Kromě tohoto indexu existují i jiné míry růstu cen.

Inflace – růst cen (tzv. cenové hladiny) neboli zmenšování kupní síly peněz.

Deflace – snižování cen (obvykle v době hluboké hospodářské deprese).

Pokud hovoříme o inflaci, ale její míra se zmenšuje, hovoříme o **dezinflaci**.

Na inflaci vydělávají dlužníci na úkor věřitelů.

$$\text{Míra inflace} = \frac{\text{Cenová hladina (t)} - \text{cenová hladina (t - 1)}}{\text{cenová hladina (t - 1)}} \cdot 100 \%$$

t = určité období (měsíc, rok apod.)

Podle velikosti míry inflace rozlišujeme:

1. inflace mírná – (plíživá) – jednociferná. Lidé nepřestávají věřit penězům, ekonomika běžně funguje

2. inflace pádivá – (dvojciferná) – lidé přestávají věřit domácí měně, chod ekonomiky je narušován

3. hyperinflace – (trojciferná a větší) – ekonomický systém se rozpadá, nastává chaos a anarchie. Pokud měsíční míra inflace přesáhne 50 %, hovoříme o hyperinflaci.

Spořicí a úvěrové produkty

Spořicí produkty

Spořicí účty

Na českém bankovním trhu je široká nabídka spořicíh účtů (téměř každá banka nabízí spořicí účet), v současné době velice oblíbený produkt. Vedení účtu je zpravidla bez poplatku, jedná se o pojištěný vklad (do 100 tisíc EUR). Je dobré si zjistit v jaké zemi je banka pojištěná, kam chcete své peníze uložit. Ne všechny bankovní ústavy mají své vklady pojištěny v ČR. Spořicí účet je dobrou variantou pro tvorbu nebo odložení rezervy (peníze jsou kdykoli k dispozici) a poskytuje vyšší úrok než na běžném účtu.

Termínované vklady

Termínovaný vklad je bankovní účet sjednaný na určitou dobu s možností revolvingu (opakování vkladu). Má různou dobu splatnosti (týden, měsíc, kvartál, rok, 3 roky, apod.) a pojištěný vklad. Úroky jsou daně srážkovou daní ve výši 15 %.

Vkladní knížky

Vkladní knížky byly v minulosti velice oblíbený bankovní produkt, nyní jsou oblíbeny zejména u starších generací.

Rozlišujeme vkladní knížky: - bez výpovědní lhůty (bývají úročeny minimální úrokem)

- S výpovědní lhůtou (na bázi termínovaných vkladů, nutno zadat výpověď a čekat např. 1 rok a peníze vybrat bez sankce, případně lze vybrat ze sankcí bez výpovědní lhůty)
- Výherní (probíhá slosování herních čísel, jinak nejsou úročeny)
- Dětské (bývají lépe úročeny)

Stavební spoření

Dalším oblíbeným finančním produktem je stavební spoření. Jedná se o pojištěný vklad s garantovaným úrokem po celou dobu trvání smlouvy (pokud nedojde na smlouvě ke změnám). Možnost využít státního příspěvku ve výši max. 2000 Kč ročně, tj. 10 % z vkladu, max. z částky 20 tis Kč. Lze využít výhodného úvěru na řešení bydlení.

Penzijní připojištění Hlavní účelem je spoření na důchod. Možnost příspěvků zaměstnavatele a daňových odpočtů.

Úvěry

Mezi další finanční produkty, které komerční banky nabízejí patří úvěry. Banky nabízejí různé typy úvěrů od hypotečních (sloužící především na bydlení), přes hotovostní, po

kontokorenty (povolené přečerpání účtu) a kreditní karty. Jednolivé typy úvěrů se liší účelem, na který mohou být poskytnuty a vyšší úrokové sazby.

Formy úvěrů: spotřebitelský úvěr, kontokorentní úvěr, kreditní karta, hypoteční úvěr

Spotřebitelský úvěr – slouží běžným občanům k nákupu spotřební elektroniky, k pořízení nebo rekonstrukci bytu, k zaplacení dovolené či koupi automobilu. Spotřebitelské úvěry poskytují banky a nebankovní finanční společnosti. Doba splatnosti je obvykle 6 – 72 měsíců (může být individuálně i 1 – 120 měsíců). **Úrok** – většinou **8 – 16 %** ročně

Kontokorentní úvěr – představuje bankovní službu, kterou může mít klient sjednanu ke svému běžnému účtu. Tato služba umožňuje čerpat z účtu peníze, i když klient na něm již nemá dostatečnou hotovost. Klientovi je tedy povoleno čerpání peněz banky, které musí ve stanovené době splatit. **Úrok** je vyšší, je v rozmezí **12 – 19 %**

Hypoteční úvěr (hypotéka) – slouží ke koupi, stavbě či rekonstrukci domu či bytu. Hypotéka je **dlouhodobá** půjčka. Měsíční splátka hypotéky se určuje podle ceny domu (bytu) a doby, po kterou se bude splácet. Doba splatnosti : **5 – 30 let**. **Úrok**: obvykle **2,5 – 5 % ročně**.

Kreditní karta a revolvingový úvěr – klient využívá peníze banky (nikoliv úspory), jde tedy o půjčku. V podstatě se jedná o tzv. **revolvingový úvěr**, který je poskytován ke kreditní kartě. Držitel karty může postupně tento úvěr splácet svými penězi a zároveň čerpat další finanční prostředky. Kreditní karta je vázána na samostatný úvěrový účet.

Rizika nebankovního sektoru

Nebankovní finanční instituce – společnost, která vlastní **licenci** k provozování některých finančních služeb. Nejčastěji se jedná o poskytování **spotřebitelských úvěrů** a tzv. **spotřebitelského leasingu** (finanční produkt na pořízení movité věci). Nebankovní finanční instituce nejsou banky, ale společnosti, jejichž zisk je založen na poskytování úvěrů (obvykle s podstatně vyšším úrokem než u banky). Tyto společnosti se často spokojí s menšími zárukami ze strany klienta.

Nabídku nebankovní finanční společnosti je třeba pečlivě posoudit, je třeba si zjistit všechny informace o půjčce. Mezi hlavní ukazatele patří výše měsíční splátky, úroky a také **RPSN – roční procentní sazba nákladů**.

Výhodou těchto úvěrů je dostupnost, možnost ho využít k libovolnému účelu.

Nevýhodou jsou vyšší úroky a doprovodné poplatky, ne vždy jsou tyto instituce seriózní.

RPSN – procentuální podíl z dlužné částky, který musí zaplatit spotřebitel za období 1 roku.

Výše RPSN:

a) kolísá kolem hodnoty 12 – 17 % - může činit i několik desítek (ale i stovek %). Např. Provident má cca 40 %. Každý poskytovatel je povinen seznámit klienta s výší RPSN. Lze to zjistit pomocí on-line kalkulačků na internetu, kde klient zadá výši úvěru a splátky (výše splátky, periodu, počet splátek, poplatek za uzavření smlouvy aj. náklady).

